

Voluntariado nos incendios

“Aínda que nos cubriren de ouro, non compensan tal desleixo”

Uxía Iglesias / Redacción Cerna

“É o Prestige do interior: tras a catástrofe, queren tapar bocas con catro duros”. Sentenzas coma estas poñen de manifesto o malestar da veciñanza afectada polos incendios acontecidos neste verán. Os do Courel e Valdeorras son os que máis hectáreas queimaron en Galiza desde que existen rexistros: máis de 22.000. Meses despois, a poboación non esquece aqueles intensos días nos que a vaga de lumes assolou o país, erguido logo nun novo ‘Nunca Máis’ contra o “desleixo” das administracións. A sensación de abandono mantense intacta, mentres a natureza, poderosa, fai por volver brotar. Falamos con Sandra, da Casa de Poles; con Óscar Carrete e con Saca, voluntariado que traballou en primeira liña contra os incendios no Courel, para recordar as vivencias daqueles días e deitar luz sobre a situación en que se atopan agora as zonas máis afectadas.



Veciñanza de Lugo maniféstase en contra da xestión política dos incendios forestais deste verán 2022 · ADEGA

Os relatos do voluntariado

“Foi o máis impactante que me pasou na vida. Era todo tan cruento que parecía unha guerra. Estaba asustada, pero bendita adrenalina que te fai quedar na aldea, subir monte arriba e tirar manguera”. Sandra é veciña de Vilamor, unha aldea do Courel que se salvou de ser devorada polas lapas grazas aos cortalumes improvisados da xente voluntaria que se resistiu a ser desaloxada. A tristura, a impotencia e a rabia de ver o pobo rodeado de lume uniu a veciñanza nun obxectivo común. “E Vilamor non ardeu”. “A min remexeume, sobre todo, a perda da biodiversidade. Ves como o terreo formado durante séculos desaparece nunha noite”, destaca Sandra, que canda o resto da veciñanza seguiu apagando durante máis dun mes columnas de fume que agromaban diariamente.

Cando Óscar Carrete se decatou de que as aldeas de Froxán e Vilamor perigaban, non dubidou en saír do seu pobo, a 35 quilómetros de distancia, para achegarse e axudar. “Aquel primeiro día púxenme coa veciñanza a pagar o lume cunha xesta improvisada. Non era consciente do descontrol no que acabaría tornando a situación. Foron días moi intensos, sen durmir, nos que un perdía a noción do tempo”, lembra. “Teño gravada a cara da nosa xente, á que botaban das casas e non sabían se cando volvesen

atoparían os seus recordos convertidos en cinza”. As peores xornadas estiveron marcadas polo “caos” e a “falta de coordinación”, que Carrete exemplifica coa situación vivida en Folgoso: “26 persoas en varios quilómetros, e tan só un profesional traballando en quenda, o motobombista”.

Saca participou canda a outras sete persoas nos labores de extinción na zona da Lagoa de Lucenza, fogar de biodiversidade e única de orixe glaciar destas montañas. “Ao principio íamos a tombos, pero máis tarde estivemos coordinados por un axente forestal. Foi unha loucura, o grupo técnico que había na crista da montaña era totalmente ineficiente porque non tiña coñecementos sobre o territorio. Había carrocetas perdidas que se metían por lugares arriscadísimos”, relata. Á descoordinación sumouse a falta de información. “Non había comunicación ningunha, os móbiles non funcionaban e non había como contactar cos veciños na outra cara da serra. Non eramos conscientes do inferno que estaban vivindo”.

A implicación da veciñanza foi chave na defensa das aldeas fronte aos incendios. Non só actuando directamente para que non avansasen, senón tamén a través da creación de redes de apoio e cuidados ante a emerxencia. “Houbo un voluntariado que non foi tan visible para os medios, pero que era igualmente importante: quen sacaba do perigo ás



Imaxes de preto do incendio forestal que arrasou O Courel no verán do 2022 · Óscar Carrete



Arde unha árbore no incendio forestal do Courel no verán do 2022 · Óscar Carrete

persoas máis maiores, quen falaba co veciño que estaba baixo de ánimo, quen se ocupaba da xestión emocional neses momentos de caos”, explica Saca. Nesta mesma liña, Sandra pon en valor o traballo das mulleres fronte ao lume, “moito menos recoñecido”. “Tanto na xente voluntaria que apagaba os lumes coma nas brigadas antiincendios había paridade; pero normalmente quen saen falar destas cuestións son sobre todo homes. Segue sendo un hándicap a superar para nós”, explica.

Estes son tan só tres dos moitos relatos en primeira persoa que deixaron os incendios forestais do último verán. Unha tormenta eléctrica no medio dunha onda de calor avivou uns lumes que levaron por diante en torno a 85 inmobles durante máis de seis días. Aldeas enteiras foron desaloxadas tanto na comarca do Courel coma en Valdeorras, con máis de 1.400 persoas evacuadas; e espazos protexidos como a Serra do Invernadeiro ou a Enciña da Lastra resultaron feridos nestes incendios.

A sociedade organizada non tardou en erguerse baixo un berro xa coñecido - o ‘Nunca Máis’ - para sinalar a “responsabilidade política” na magnitude que alcanzaron estes incendios. De feito, a Xunta de Galiza está a ser investigada pola Fiscalía a raíz dunha denuncia interposta pola plataforma ‘Por un Monte Galego con Futuro’, que acusa a administración de ser “responsable por inacción do alcance do desastre ambiental causado pola onda de incendios” deste verán. A Xunta de Galiza, pola súa banda, mantense en que actuou de forma adecuada.

Un novo ‘Nunca Máis’

“A administración ten moita culpa”, sostén Óscar Carrete. “No Courel non hai ningunha brigada da Xunta estable. Dela é a responsabilidade de que no noso concello houbera 700 hectáreas seguidas de piñeiro preto das casas, ou de que se mandasen medios para protexer un piñeiral da Pobra de Brollón mentres o lume comía aldeas no Courel. Foi o Prestige do interior. Tras a catástrofe, queren tapar as bocas con catro duros; pero aínda que os cubran de ouro, non compensarán tal desleixo”. Dende Vilamor, Sandra tamén cuestiona a xestión posterior aos incendios por parte da Xunta de Galiza, e critica que a voz da propia veciñanza non sexa escoitada na toma de decisións. “Isto require pensar en colectivo, pero á comisión que se creou para buscar solucións non lle interesa a participación real da xente que vivimos aquí”.

É precisamente de xeito autónomo e autoorganizado como a veciñanza da aldea do Vilar está xestionando a situación actual. Os incendios, explica Sandra, produciron certo cambio de mentalidade na xente. Mentres o monte ardía, a veciñanza creou unha coordinadora do voluntariado que agora traballa para evitar a erosión, repoboar e alimentar a diversidade do monte. “Estamos tendo reunións moi participativas onde hai un interese común de pensarmos como queremos a nosa paisaxe. Quedamos sempre con aquilo no que estamos de acordo, e decidimos, por exemplo, que non queríamos volver plantar piñeiro”, sinala a voluntaria.

A sensación xeral hoxe en día, medio ano despois daqueles incendios, segue sendo de malestar. “Cómpre entender que o máis barato sempre é a xestión previa”, apunta Saca, que chama a coidar os montes con gran valor ecolóxico e etnográfico coma os do Courel. Con todo, o pau nas rodas está claro: en todas as conversas mantidas co voluntariado sobrevoa a problemática do abandono do rural. “É moito territorio e pouca xente. Cando eu era pequena case todas as casas estaban habitadas, tiñan vacas, ovelas, cabras, horta... O gran hándicap é que a xente, hoxe, por moito que queira vir, non ten vivenda en alugueiro”, sinala Sandra.

Tamén Óscar apunta a necesidade de recuperar “cintos de castiñeiros” ao redor das aldeas e de acoutar os piñeiros aos cumes. “Vimos en directo como as muxicas cruzaban ladeiras coma se se lanzasen con rifles. Cómpre poñer bocas de extinción e manguerías en cada aldea que non as teña. Deberíamos loitar por ter dúas brigadas de prevención para todo o ano, pozos de auga en cada regato, pistas acondicionadas e limpas, e esixir ás madeireiras que non deixen tallas nin biomasa no monte”, enumera. Para el, o feito de que os incendios acontezan en espazos rurais provoca un maior deixamento de funcións. “Se fose nunha urbe, non se deixaría arder como ardeu. Mesmo trataron de desprestixiar o noso labor, porque molestaba que retratáramos a realidade”, sentenza.